УДК 343

[https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-2\(2\)-51-64](https://doi.org/10.32689/2708-7530-2020-2(2)-51-64)

Кайдашев Роман Петрович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: roman_kaydashev@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6153-3466>

Поплавський Андрій Анатолійович аспірант кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: 067 509 65 56, e-mail: andrey-sistema@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5384-1706>

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Анотація. На сьогодні, Україною прийнято низку урядових програм, які визначають стратегію держави у сфері протидії не тільки відмиванню доходів, що одержані завдяки злочинним діям, але й фінансуванню тероризму. Досліджуючи питання міжнародного тероризму зауважено, що він розвивається значно стрімкіше ніж антитерористичні зусилля держав. Цей фактор обумовлює необхідність здійснювати пошук більш дієвого механізму співробітництва держав у боротьбі з тероризмом. Ефективність міжнародного співробітництва у даній сфері, з урахуванням зазначеної негативної тенденції, вимагає чіткої скоординованості в роботі міжнародної спільноти, оскільки характерні риси сучасного тероризму вимагають всесвітнього реагування на його виклики шляхом міжнародної кооперації та співпраці.

Окреслено деякі проблеми нормотворчої діяльності сучасного Українського законодавчого органу, пов'язані з удосконаленням національного антитерористичного законодавства. Реалізація державної політики у сфері протидії тероризму спирається на низку міжнародно-правових документів та положення національного законодавства України, які регулюють відповідні правовідносини.

Відмічено, що в чинному на сьогодні Кримінальному кодексі України взагалі відсутня окрема норма, яка передбачала б відповідальність за діяльність екстремістського та сепаратистського спрямування. Проте, це не говорить про

відсутність у чинному законодавстві норм, які передбачають відповідальність за діяння, що є одними зі складових екстремізму та сепаратизму. Основна суспільна небезпека як самого екстремізму, так і його проявів полягає у тому, що він становить підґрунтя для вчинення інших злочинів, у тому числі і терористичних. Відзначено, що злочини, що мають ознаку екстремізму не є менш небезпечними ніж ті, що мають ознаки тероризму тільки через те, що тероризм здебільшого стає виявом конкретних дій, що призводять до людських жертв. Проте на практиці сьогодні в переважній більшості існують складнощі під час розрізнення цих двох суспільно небезпечних діянь, особливо в Україні, де відсутня норма законодавства, яка б надала чітке визначення поняття «екстремізм».

Ключові слова: механізми державного управління, національне законодавство, територіальна цілісність, екстремізм, кримінально-правові засобами.

Kaidashev Roman Petrovych Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Administrative, Financial and Banking Law of the Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel. : (044) 264-52-54, e-mail: roman_kaydashev@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-6153-3466>

Poplavskiy Andriy Anatoliyovych graduate student of the Department of Public Administration of the Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel.: 067 509 65 56, e-mail: andrey-sistema@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5384-1706>

FEATURES OF OVERCOMING NEGATIVE TRENDS AND MAIN THREATS IN THE FIELD OF FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME

Abstract. To date, Ukraine has adopted a number of government programs that define the state's strategy in the field of combating not only money laundering, but also terrorist financing. Examining the issue of international terrorism, it was noted that it is developing much faster than the anti-terrorist efforts of states. This factor necessitates the search for a more effective mechanism for cooperation between states in the fight against terrorism. The effectiveness of international cooperation in this area, given this negative trend, requires clear coordination in the work of the international community, as the characteristics of modern terrorism require a global response to its challenges through international cooperation and collaboration.

Some problems of normative activity of the modern Ukrainian legislative body related to the improvement of the national anti-terrorist legislation are outlined. The implementation of state policy in the field of counter-terrorism is based on a number of international legal documents and provisions of national legislation of Ukraine, which regulate the relevant legal relations.

It is noted that in the current Criminal Code of Ukraine there is no separate rule that would provide for liability for extremist and separatist activities. However, this does not mean that there are no norms in the current legislation that provide for liability for acts that are one of the components of extremism and separatism. The main social danger of both extremism and its manifestations is that it is the basis for committing other crimes, including terrorist ones. It is noted that crimes with a sign of extremism are no less dangerous than those with signs of terrorism only because terrorism is mostly a manifestation of specific actions that lead to human casualties. However, in practice today, the vast majority have difficulties in distinguishing between these two socially dangerous acts, especially in Ukraine, where there is no rule of law that would provide a clear definition of "extremism".

Key words: mechanisms of public administration, national legislation, territorial integrity, extremism, criminal legal means.

Постановка проблеми. В усьому світі на сьогодні проблеми тероризму мають особливу актуальність. Уваги науковців заслуговують дослідження умов та факторів, що сприяють як існуванню тероризму, так і його розвитку. Варто зазначити, що дослідження питання протидії тероризму в Україні мали переважно теоретичний характер, а прийняті законодавчі акти швидше приймалися не з метою їх використання, а для виконання взятих на себе зобов'язань європейської інтеграції. Це суттєвим чином знайшло своє негативне відображення у процесі державного регулювання у сфері боротьби з організованою злочинністю.

З цих причин, коли наша країна у 2014 році зіткнулася з проявами тероризму на своїй території, це стало серйозним викликом для кримінально-правової політики України та зробило актуальним питання щодо її готовності ефективно протидіяти цьому суспільно небезпечному явищу та здійснювати заходи, спрямовані на його попередження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців поки що відсутня єдина думка щодо оптимальної оцінки ефективності подолання негативних тенденцій та основних загроз державного регулювання у сфері боротьби з організованою злочинністю. Значний внесок в обґрунтування стратегії держави у сфері протидії не тільки відмиванню доходів, що одержані

завдяки злочинним діям, але й фінансуванню тероризму зробили Л. Багрій-Шахматова, О. Бандурка, Ю. Битяк, М. Бурбик, О. Бусол, О. Винник, І. Голосніченко та ін. Особлива увага щодо дослідження процес удосконалення законодавства у сфері протидії фінансуванню тероризму приділена в роботах вітчизняних науковців Ю. Дем'янчука, І. Зозулі, А. Куліша, М. Логвиненка, М. Мельника, О. Музичука.

Метою статті є проаналізувати основні особливості подолання негативних тенденцій та основних загроз державного регулювання у сфері боротьби з організованою злочинністю в нашій країні.

Виклад основного матеріалу. Законом України «Про боротьбу з тероризмом» [1] визначається, що тероризм являє собою суспільно небезпечну діяльність, під час здійснення якої свідомо та цілеспрямовано застосовується насильство шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Останнім часом, у зв'язку з загостренням суспільно-політичної ситуації на Сході країни, все більшої актуальності набуває позбавлення волі осіб, які пов'язані зі здійсненням терористичної або сепаратистської діяльності, а також фінансування цих протиправних явищ.

У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначено поняття фінансування тероризму [2]. Під таким фінансуванням розуміють надання чи збір будь-яких активів, усвідомлюючи те, що їх буде використано повністю або частково з метою:

- досягнення певних цілей окремим терористом, терористичною групою або організацією;
- організувати, підготувати і вчинити окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією дії, що мають терористичне спрямування.

Якщо говорити про статистичні дані, то вони залишають бажати кращого. За даними звіту про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх розслідування протягом 2017 року органами Служби безпеки України обліковано 72 кримінальних правопорушення за ст. 258-5 КК України (за 2016 рік – 48 проваджень), з яких у 4 провадженнях особам вручено повідомлення про підозру (за 2016 рік – 4) та лише по двох провадженнях обвинувальні акти направлені до суду (за 2016 рік – 2).

Якщо говорити більш предметно, то варто зауважити, що в Україні продовжує тривати процес удосконалення законодавства у сфері протидії фінансуванню тероризму.

Так, 12 вересня 2002 року Верховною Радою України ратифіковано Міжнародну конвенцію 1999 року, чим було підтверджено наміри боротьби з цим небезпечним явищем. У преамбулі до Закону України від 28 листопада 2002 року «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» в ред. 2002 року було зазначено, що закон регулює відносини у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та у сфері боротьби з фінансуванням тероризму.

У преамбулі Закону України від 14 листопада 2014 року № 1702-VII «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» також наголошено на тому, що цей закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Раціональність такого підходу не викликає сумнівів, оскільки з метою фінансування тероризму використовується економіка держав, в яких неефективно ведеться боротьба з відмиванням «брудних» коштів. Як слушно зазначено в Типовому законодавстві про відмивання грошей та фінансування тероризму, підготовленому Управлінням Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності спільно з Міжнародним валютним фондом, ті, хто займається фінансуванням тероризму, зловживають можливостями фінансової системи, як і особи, що займаються відмиванням грошей. Щоб досягти своєї мети, їм необхідно отримати й направити кошти для подальшого використання таким чином, який є законним [3]. Тому можна дійти висновку, що між відмиванням «брудних» грошей і фінансуванням тероризму є певна схожість.

Так Україною прийнято низку урядових програм, які визначають стратегію держави у сфері протидії не тільки відмиванню доходів, що одержані завдяки злочинним діям, але й фінансуванню тероризму.

У Концепції розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, основна увага зосереджена на тому, що невід'ємною частиною

складової боротьби з організованою злочинністю є протидія фінансування тероризму та відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом.

Відповідно до Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року, зазначено про виникнення нових проблем у сфері боротьби зі згаданими негативними явищами, оскільки значною мірою активізувався міжнародний тероризм. Для того аби належним чином забезпечити таку боротьбу потрібно вжити жорсткі заходи, які дозволять контролювати фінансування «тіньових» фінансових потоків.

Основну увагу в розробці антитерористичній стратегії України потрібно приділити виявленню та ефективному блокуванню каналів фінансової підтримки терористичних угруповань. Встановлення відповідальності за злочини терористичної спрямованості в кримінальному законодавстві України зумовлено зобов'язаннями, котрі наша держава прийняла в частині створення національного антитерористичного законодавства перед міжнародним співтовариством.

Враховуючи зазначене, можна з упевненістю сказати, що створення в Україні нормативної бази щодо протидії фінансуванню тероризму є одним із пріоритетних засад національної політики у кримінально-правовій сфері.

Досліджуючи питання міжнародного тероризму варто зауважити, що він розвивається значно стрімкіше ніж антитерористичні зусилля держав. Цей фактор обумовлює необхідність здійснювати пошук більш дієвого механізму співробітництва держав у боротьбі з тероризмом. Ефективність міжнародного співробітництва у даній сфері, з урахуванням зазначеної негативної тенденції, вимагає чіткої скоординованості в роботі міжнародної спільноти, оскільки характерні риси сучасного тероризму вимагають всесвітнього реагування на його виклики шляхом міжнародної кооперації та співпраці.

Зазвичай, міжнародне співробітництво у сфері боротьби з тероризмом здійснюється завдяки:

- 1) встановленню на міжнародному рівні єдиних підходів щодо притягнення до кримінальної відповідальності за здійснення терористичних актів та проявів тероризму;

- 2) розробці та укладанні міжнародних договорів, прийнятті інших міжнародних документів як правової основи регулювання державної діяльності та діяльності міжнародних організацій у цій сфері.

Міжнародна співпраця у згаданій сфері ґрунтується на певних принципах, що полягають у:

- 1) осуді тероризму, незалежно від цілей терористів;

2) відмові від будь-яких форм (фінансової, військово-технічної та ін.) сприяння терористичній діяльності;

3) співробітництві у боротьбі з фінансовими й технологічними можливостями сучасного тероризму на світовому рівні;

4) захисті світових культур і релігій від екстремістського впливу тероризму;

5) дотриманні норм міжнародного права.

Сьогодні Україна ратифікувала усі міжнародні конвенції, які регулюють питання боротьби з тероризмом. Як член Ради Безпеки ООН, дотримується всіх резолюцій і рішень Ради Безпеки. На урядовому рівні здійснюються заходи з виконання резолюцій Ради безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. № 1373 від 15 січня 2002 р. № 1388 та від 16 січня 2002 р. № 1390, спрямованих на недопущення використання території України міжнародними терористичними організаціями й дотримання режиму санкцій щодо «Аль-Каїди» та афганського руху «Талібан».

Водночас, прояви міжнародної конфліктності у вигляді тероризму не можна усунути лише завдяки укладанню міжнародних договорів, дій ООН, інших міжнародних організацій. Тому вважаємо, що функцію забезпечення контролю міжнародної конфліктності має брати на себе міжнародне кримінальне право й суміжні галузі права.

У нещодавній Стратегії національної безпеки України наголошено на тому, що найактуальнішою загрозою для національної безпеки України на даний час є агресія з боку держави-агресора, яка суттєвим чином виснажує українську економіку і підриває суспільно-політичну стабільність маючи на меті знищення України як держави та захоплення її майна. Супроводжується дана агресія розпалюванням міжетнічної, соціальної та міжконфесійної ворожнечі, а також ненависті, тероризму та сепаратизму.

Основними засадами нейтралізації згаданих загроз визначено:

1) нейтралізація рухів та організацій сепаратистського та екстремістського спрямування;

2) забезпечення державної безпеки у сферах економіки, інформації та кібербезпеки, а також боротьби з тероризмом;

3) захист державної таємниці;

4) участь в операціях НАТО, що полягають у підтримці миру та безпеки;

5) розвиток спроможностей щодо запобігання і боротьби з тероризмом, а також спільної боротьби з тероризмом.

Успішна реалізація державної політики за даними засадами потребує належного законодавчого регулювання діяльності суб'єктів відповідних

правовідносин. У нашому дослідженні ми спробуємо окреслити деякі проблеми нормотворчої діяльності сучасного Українського законодавчого органу, пов'язані з удосконаленням національного антитерористичного законодавства.

Реалізація державної політики у сфері протидії тероризму спирається на низку міжнародно-правових документів та положення національного законодавства України, які регулюють відповідні правовідносини.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК України) визначено, що громадяни, які вчинили терористичний акт, втягнули інших у вчинення такого акту, публічно закликають до вчинення терористичного акту, створили терористичну групу чи організацію, сприяли вчиненню такого акту, або здійснювали фінансування тероризму, несуть кримінальну відповідальність [4].

З огляду на санкції зазначених кримінально-правових норм одним із найбільш небезпечних злочинів, пов'язаних з тероризмом, вважається створення терористичної групи чи терористичної організації. Тому й не дивно, що удосконалення національного законодавства є сферою особливої зацікавленості вітчизняного законодавця. Проте необхідно зазначити, що нестримне прагнення окремих народних депутатів України до перманентного удосконалення національного законодавства (у тому числі й у сфері протидії тероризму) доволі часто не знаходить свого належного наукового обґрунтування та іноді набуває ознак правового нігілізму. Йдеться, зокрема, про низку законодавчих ініціатив, якими пропонується унормувати питання визнання тих чи інших організацій терористичними [5].

Так, Кабінетом Міністрів України підготовлено та подано на розгляд парламенту проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання організацій терористичними».

27 січня 2015 року законопроект розглянуто Верховною Радою України в першому читанні. Зазначимо, що стенограма обговорення цього законопроекту та проведення за його результатами голосування мали б стати предметом дослідження Генеральної прокуратури України на предмет наявності складу злочину в діях окремих народних депутатів, які свідомо, ігноруючи приписи Регламенту Верховної Ради України, спотворили текст законопроекту, внесеного Кабміном та направили до Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності фактично новий законопроект.

Не вдаючись до кримінально-правової оцінки вчинених народними обранцями дій (нехай це роблять уповноважені на те службові особи), зупинимось лише на короткому аналізі «нового» тексту законопроекту (реєстр. № 1840 від 26.01.2015 р.) [6], який опрацьовувався згаданим Комітетом.

На відміну від тексту законопроекту, підготовленого Кабміном, його «інтерпретація» передбачала позасудовий порядок визнання організації терористичною. Так, пропонувалось наділити Раду національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) повноваженням вносити подання до Верховної Ради України про визнання організації терористичною. Тож юридичне за своєю сутністю рішення, на думку народних обранців, має приймати не суд, а політичний орган.

Варто зауважити, що 13 лютого 2015 року групою народних депутатів України у Верховній Раді України зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення механізмів боротьби з тероризмом»(реєстр. № 2139 від 13.02.2015 р.).

Не будемо зупинятись на тому, що зазначений законопроект фактично є альтернативним до згаданого раніше законопроекту, а тому повинен вноситись на розгляд парламенту та реєструватись у порядку і строки, визначені у статті 100 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» [7]. Однак і в цьому випадку не важко помітити присутність ознак нехтування приписами Регламенту Верховної Ради України, яке для вітчизняного парламенту стає буденною справою.

Наведені приклади, на наш погляд, можуть свідчити про безвідповідальне ставлення народних депутатів України до вирішення надзвичайно серйозних проблем для Українського суспільства, серед яких чільне місце посідають питання законодавчого регулювання питань протидії тероризму.

На цьому фоні навряд чи варто дивуватись тому, що в Україні до цього часу залишається чинною Концепція боротьби з тероризмом, схвалена Указом Президента України (за іронією долі – В. Януковичем) від 25 квітня 2013 року № 230/2013 [8].

Результати реалізації даної Концепції навіть для пересічного українця є очевидними. Тому серед пріоритетних завдань сучасного українського суспільства, на наш погляд, є невідкладне прийняття та негайне виконання нової Концепції боротьби з тероризмом. Однак, реалізація цього виключно важливого завдання повинна відбуватись без зайвого популізму, лише у порядку та у спосіб, визначені законодавством України.

Сьогодні триває процес, коли держава-агресор здійснює підривну діяльність проти України, з одного боку, у формі широкомасштабної «гібридної» війни у двох східних регіонах України – Донецькій та Луганській областях, що базується на розпалюванні сепаратистських настроїв та міжнаціональної ворожнечі й ненависті, підтримці збройного сепаратизму,

проведенні ворожої антиукраїнської пропагандистської кампанії, а з іншого – у підтриманні екстремістської діяльності всередині країни.

Аналіз ЗМІ засвідчує, що в сучасних умовах в Україні все помітнішими стають прояви екстремізму та сепаратизму. Проявами екстремізму вважається провокація заворушень, громадянська непокор, терористичні акції, методи партизанської війни. Прояви сепаратизму – це в буквальному розумінні означає прагнення до відокремлення, відособлення. Проте процеси відокремлення певних територій, безперечно, посягають на суверенітет та цілісність країни, що надалі породжує ще більшу небезпеку.

Варто зауважити, що близько 5-6 років тому на Україні майже не було зафіксовано проявів не лише екстремізму, а й сепаратизму та тероризму [9]. Стрімке зростання цих негативних проявів почалось з 2014 року, внаслідок збройного конфлікту на Сході країни.

Якщо говорити про загальні чинники, що сприяють поширенню цих злочинних явищ, то до них відносять:

- соціально-економічну кризу в країні;
- різке зниження рівня життя населення;
- політичний режим тоталітарного спрямування, що супроводжується придушенням опозиції з боку влади;
- переслідування «інакшесмишлячих» громадян;
- неповага до культури етнічних меншин та нехтування їхніми правами.

У таких випадках, застосування крайніх заходів деякими особами (групами осіб, етнічними меншинами) та організаціями, може стати єдиною можливістю здійснити реальний вплив на ситуацію, особливо якщо країна охоплена революційними процесами, або громадянською війною.

Зазначене вище обумовлює постановку цілком закономірного питання про запобігання проявам екстремізму та сепаратизму на державному рівні в сучасних умовах.

Далі звернемо увагу лише на законодавчі ініціативи, які покликані створити правове підґрунтя для запобігання цим негативним проявам, у тому числі і кримінально-правовими засобами.

Одразу зазначимо, що в чинному на сьогодні Кримінальному кодексі України взагалі відсутня окрема норма, яка передбачала б **відповідальність за діяльність екстремістського та сепаратистського спрямування**. Проте, це не говорить про відсутність у чинному законодавстві норм, які передбачають відповідальність за діяння, що є одними зі складових екстремізму та сепаратизму [10].

Відповідно до КК України виділяють цілий ряд складів злочинів, що мають ознаки екстремізму, полягають вони у:

- діях насильницького характеру, що мають на меті змінити чи повалити конституційний лад або захопити державну владу;
- посяганні на недоторканість нашої держави або її територіальну цілісність;
- порушенні рівноправності громадян залежно від їх переконань;
- терористичному акті; публічних закликах до його вчинення;
- створенні терористичної групи чи організації;
- сприянні вчиненню терористичного акту;
- фінансуванні тероризму; створенні формувань збройного чи воєнізованого характеру, які не передбачені законодавством;
- груповому порушенні громадського порядку;
- масових заворушеннях;
- закликах до вчинення дій, що несуть загрозу громадському порядку; хуліганстві;
- пропаганді війни та ін. [11].

Як вірно зазначають деякі науковці, основна суспільна небезпека як самого екстремізму, так і його проявів полягає у тому, що він становить підґрунтя для вчинення інших злочинів, у тому числі і терористичних [12]. Варто зауважити, що злочини, що мають ознаку екстремізму не є менш небезпечними ніж ті, що мають ознаки тероризму тільки через те, що тероризм здебільшого стає виявом конкретних дій, що призводять до людських жертв. Проте на практиці сьогодні в переважній більшості існують складнощі під час розрізнення цих двох суспільно небезпечних діянь, особливо в Україні, де відсутня норма законодавства, яка б надала чітке визначення поняття «екстремізм».

Відповідно до КК України є також склади злочинів, що містять ознаки сепаратизму. Полягають вони у:

- посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України;
- фінансуванні дій, які вчиняються з метою зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж її території чи державного кордону за допомогою насильницьких методів.

Зазначимо, що протягом вже тривалого часу в нашій державі на законодавчому рівні приймається ряд відповідних кроків, спрямованих на розробку окремих документів щодо протидії як екстремізму, так і сепаратизму, на врегулювання питання стосовно нормативно-правового визначення екстремізму і сепаратизму та пов'язаної з ними діяльності, а також на

запровадження самостійної відповідальності згідно з КК за злочини такого спрямування.

Так, наприклад, тільки за 2002–2014 роки у Верховній Раді України з питання протидії екстремізму були зареєстровані такі законопроекти щодо протидії політичному екстремізму, щодо внесення змін до деяких законодавчих актів, що стосуються протидії екстремізму та відповідальності як за нього, так і за ксенофобію, антисемітизм, расову і релігійну нетерпимість тощо. Проте лише в деяких законопроектах запропоновано запровадити окрему норму до кримінального кодексу, а саме «Екстремістська діяльність, що загрожує громадському порядку та громадській безпеці», якою фактично запропоновано криміналізувати дії, що полягають у:

- виготовленні, зберіганні з метою збуту або розповсюдженні інформації та матеріалів, що містять ідеї екстремізму;
- вчиненні таких дій повторно;
- керівництві та участі в екстремістських організаціях та будь-яке сприяння їх діяльності матеріального чи організаційного характеру, а також якщо такі дії заподіяли значну майнову шкоду чи призвели до інших негативних наслідків або були вчинені з метою залякати населення, провокації воєнних конфліктів, міжнародних ускладнень.

Проте аналіз цих нововведень показує, що діяння, передбачені у проектах редакції згаданої норми КК України, вже охоплюються іншими нормами КК України. Також, як вірно було зазначено свого часу в зауваженнях, наведених у висновках Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ до цих законопроектів, є необґрунтованим підхід стосовно віднесення екстремістської діяльності, що загрожує громадському порядку та громадській безпеці, до злочинів, що несуть загрозу національній безпеці України.

Особливу зацікавленість останнім часом викликає і проект Закону України «Про протидію і запобігання сепаратизму та подолання наслідків сепаратистської діяльності на території України (десепаратизацію)». Ним, крім іншого, запропоновано:

- нормативне закріплення визначення поняття «сепаратизм» та юридичної відповідальності за нього;
- введення до правового поля України поняття «десепаратизації»;
- визначення надзвичайного характеру правових заходів десепаратизації;
- визначення заходів десепаратизації люстраційного, ліквідаційного, конфіскаційного, освітнього та інформаційного характеру.

Висновки. Таким чином, ми дійшли висновку, що сьогодні в державі стали помітними:

- 1) значна активізація процесів, спрямованих удосконалити нормативно-правове забезпечення запобігання проявам екстремізму та сепаратизму;
- 2) перспектива розробки та прийняття окремого Закону України «Про протидію і запобігання сепаратизму, екстремізму та подолання наслідків такої діяльності на території України».

Література:

1. Закон України від 28 листопада 2002 року № 249-IV "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». *Відомості Верховної Ради України*. 2003. 3 січня. № 1. - Ст. 2
2. Закон України від 14 листопада 2014 року № 1702-VII "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (Дата звернення: 10.09.2019).
3. Типовое законодательство об отмывании денег и финансировании 13 терроризма, подготовленное Управлением Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности совместно с Международным валютным фондом (2003 г.) URL: http://www.imolin.org/pdf/imolin/MLawRussian_IMoLIN.pdf (Дата звернення: 10.09.2019).
4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*, 2001. № 25–26. - Ст. 131.
5. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від від 20.03.2003 № 638- IV. *Урядовий кур'єр*. 2003 р. № 76.
6. Закон України. Про Регламент Верховної Ради України.ст.100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (Дата звернення: 10.09.2019).
7. Закон України. Про Регламент Верховної Ради України.ст.133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> (Дата звернення: 10.09.2019).
8. Про Концепцію боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 25.04.2013 № 230/2013. *Урядовий кур'єр*. 2013 р. № 80. - с. 3.
9. Екстремізм в Україні – 2018: прояви, тенденції, прогнози (результати дослідження) / Український інститут дослідження екстремізму. – 205 К., 2015. – с. 37. URL: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/rezultati-doslidzhennya-ekstremizm-v-ukrayini2014-proyav-i-tendentsiyi-prognozi/> (Дата звернення: 13.04.2019).
10. Горенкин В.А. Сепаратизм як соціально-політичне явище: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.02. В.А. Горенкин. Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Сімферополь, 2004. – с. 20.
11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 (станом на 01.01.2015) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (Дата звернення: 10.09.2019).
12. Лихова С.Я. Кримінальна відповідальність за злочини з ознаками екстремізму (проблеми кваліфікації за законодавством України та Російської Федерації). *Юридичний вісник*. № 4. 2011. - с. 89–94.

References:

1. Zakon Ukrainy "Pro zapobihannia ta protydiuu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom» : vid 28 lystopada 2002 roku № 249-IV [Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Legalization (Laundering) of Proceeds from Crime" from

November 28, 2002, № 249-IV]. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 1. Art. 2 [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy "Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyнным shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia" : vid 14 lystopada 2014 roku № 1702-VII [Law of Ukraine "On prevention and counteraction to legalization (laundering) of proceeds from crime, terrorist financing and financing of proliferation of weapons of mass destruction" from November 14, 2014, № 1702-VII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> [in Ukrainian].

3. Tipovoe zakonodatelstvo ob otmyvanii deneg i finansirovanii [Model Law on Money Laundering and Financing of Terrorism]. (2005). *www.imolin.org*. Retrieved from http://www.imolin.org/pdf/imolin/MLawRussian_IMoLIN.pdf [in Russian].

4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : vid 5 kvitnia 2001 roku [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001]. (2001). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 25–26. Art. 131 [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy "Pro borotbu z teroryzmom" : vid 20 bereznia 2003, № 638-IV [Law of Ukraine "On the fight against terrorism" from March 20, 2003, № 638-IV]. (2003). *Uriadovi kurier – Governmental Courier*, 76 [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy "Pro Rehlement Verkhovnoi Rady Ukrainy" : 10 liutoho 2010 roku, № 1861-VI [Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine" from February 10, 2010, № 1861-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 14-15, 16-17. Art. 133. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy "Pro Rehlement Verkhovnoi Rady Ukrainy" : 10 liutoho 2010 roku, № 1861-VI [Law of Ukraine "On the Rules of Procedure of the Verkhovna Rada of Ukraine" from February 10, 2010, № 1861-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 14-15, 16-17. Art. 133. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17> [in Ukrainian].

8. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro Kontseptsiiu borotby z teroryzmom" : vid 25 kvitnia 2013, № 230/2013 [Decree of the President of Ukraine "On the Concept of Combating Terrorism" from April 25, 2013, № 230/2013]. (2013). *Uriadovi kurier – Governmental Courier*, 80 [in Ukrainian].

9. *Ekstremizm v Ukraini – 2018: proiavy, tendentsii, prohnozy (rezultaty doslidzhennia) [Extremism in Ukraine - 2018: manifestations, trends, forecasts (research results)]*. (2015). Kyiv: Ukrainnyi instytut doslidzhennia ekstremizmu. Retrieved from <http://uire.org.ua/doslidzhennya/rezultati-doslidzhennya-ekstremizm-v-ukrayini2014-proyaviv-tendentsiyi-prognozi/> [in Ukrainian].

10. Horenkyn, V. A. (2004). Separatyzm yak sotsialno-politychne yavyshe [Separatism as a socio-political phenomenon]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Simferopol: Tavriiskyi natsionalnyi universytet im. V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].

11. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : vid 05 kvitnia 2001, № 2341-III [Criminal Code of Ukraine of April 05, 2001, № 2341-III]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].

12. Lykhova, S.Ya. (2011). Kryminalna vidpovidalnist za zlochynty z oznakamy ekstremizmu (problemy kvalifikatsii za zakonodavstvom Ukrainy ta Rosiiskoi Federatsii) [Criminal liability for crimes with signs of extremism (problems of qualification under the laws of Ukraine and the Russian Federation)]. *Yurydychnyi visnyk – Legal Bulletin*, 4, 89–94 [in Ukrainian].